

EUROPEAN POLICY BRIEF

DISCIT – OSOBE SA INVALIDITETOM KAO PUNOPRAVNI GRAĐANI

**NOVA ZNANJA O AKTIVNOM GRAĐANSTVU OSOBA SA
INVALIDITETOM**

NOVOSTI – DECEMBAR 2014.

UVOD

DISCIT ima cilj da proizvede novo znanje omogućavajući državama članicama, evropskim državama i Evropskoj uniji da dostignu puno i efikasno učešće osoba sa invaliditetom u društvu, sačinjavanju politika i ekonomiji.

Ovaj dokument pruža nalaze i preporuke koje su proizašle iz podataka i dokaza sakupljenih u devet evropskih zemalja. Od februara do oktobra 2014., članovi Konzorcijuma DISCIT sproveli su i analizirali 204 polustrukturisana intervjua sa osobama sa invaliditetom iz devet zemalja, kroz tri starosne grupe i sa četiri tipa invaliditeta. DISCIT tim sakupio je podatke u Nemačkoj, Italiji, Irskoj, Velikoj Britaniji, Češkoj, Srbiji, Švajcarskoj, Švedskoj i Norveškoj.

Članovi DISCIT-a intervjuisali su osobe sa invaliditetom iz tri starosne grupe (rođene oko 1950., 1970. i 1990. godine) i iz četiri šire grupe:

- Osobe sa ograničenjima u kretanju
- Osobe sa ograničenjima vezanim za vid
- Osoba sa psihosocijalnim teškoćama ili problemima mentalnog zdravlja
- Osobe sa kognitivnim ili teškoćama u učenju

Celi izveštaji koji pružaju više detalja dostupni su na www.discit.eu/publications.

Izveštaji sadrže analizu empirijskih podataka i opisuju putanju kretanja života ispitanika u situacijama dobrog i lošeg zdravlja, sposobnosti i invaliditeta. Slučajevi su raspoređeni prema državi, polu, invaliditetu i starosnoj grupi.

Životna putanja osoba sa psihosocijalnim teškoćama

- Na osnovu dobijenih nalaza, tvrdimo da socijalna politika igra veliku ulogu ne samo u prevenciji nastupanja slučajeva problema mentalnog zdravlja i invaliditeta, već i u davanju podrške pojedincima u povraćaju stanja zdravlja i sposobnosti. Korisne mere su, između ostalih, bile ustanove zdravstvene zaštite gde se pojedinci pitaju o samom tretmanu i terapiji, grupe podrške, različiti oblici pristupa umetničkim radionicama i terapiji, mere podrške u zajednici, kao i fleksibilni uslovi rada i zapošljavanja koji uzimaju u obzir različite potrebe pojedinca.
- Socijalna politika mora da stoga stavi fokus i na mere koje pomažu pojedincu da poveća svoj potencijal i na mere koje su kreirane da promene okolinu, radi postizanja mogućnosti da se okolina menja i adaptira u kratkom roku promenljivim potrebama pojedinca. Sumirajući, iskustva sa ispitanicima ukazala su na značaj toga da se u obzir uzmu i ranjivost i sposobnost osoba sa psihosocijalnim teškoćama, kao što je i istaknuto u Konvenciji UN o pravima osoba sa invaliditetom (UN CRPD).

Tržište rada i osobe sa invaliditetom

- Tržišta rada u Evropi samo su ograničeno uspela da obezbede zaposlenje osobama sa invaliditetom. Kombinacija pola, starosti i tipa invaliditeta oblikuje obim u kojem su osobe sa invaliditetom uspevale da nađu posao. Određena prilagođenja za osobe sa invaliditetom mogu da budu korisna nekima, a drugima ne. Takva prilagođenja uključuju, na primer, prilagođenje radne okoline, a obezbeđivanje adekvatne tehnologije i načina rada mogu da pomognu osobama sa različitim oblicima teškoća na različite načine. Razni faktori, kao što su porodične obaveze, nedostatak odgovarajućeg posla, loše zdravlje, mogu da znače odlazak sa tržišta rada. Ove raznolike barijere i prepreke zapošljavanju zahtevaju raznolike oblike političkih rešenja. DISCIT ne predlaže model aktivnog građanstva koji je homogen, već model koji prepoznaje i uzima u obzir ljudske različitosti.
- Članovi DISCIT-a preporučuju da se obezbedi veće i ravnopravnije učešće kroz spektar odgovora na različite potrebe koje ljudi imaju, kao i kroz različita mesta i pozicije kroz koje osobe ulaze na tržište rada. Mere veće pristupačnosti i poboljšano antidiskriminaciono zakonodavstvo mogu pomoći mnogim ljudima da uđu na tržište rada na ravnopravni način u odnosu na osobe bez invaliditeta. Drugima, kojima je potrebna veća pomoć, poboljšane mere zapošljavanja uz podršku mogu više odgovarati. Ljudima je takođe potreban pristup podršci u trenucima kada ne rade. Periodi ugroženog zdravlja sreću se uobičajeno u sakupljenim podacima. Jasno je da se ne može očekivati da ljudi rade sve vreme. Pružanje podrške osobama da bi bile aktivni građani i u periodima nezaposlenosti zahteva adekvatne usluge van posla i prava iz socijalne zaštite, koje će omogućiti aktivno građanstvo i van zaposlenja.
- Važno je prihvatiti da ne mogu svi ljudi ostvariti koncept aktivnog građanstva na isti način. Kakav je odnos ljudi sa tržištem rada i do koje mere su u prilici da taj odnos ostvare takođe je stvar ličnog izbora i afiniteta, u skladu sa njihovim životnim okolnostima. Nalazi iz intervjua nekih od ispitanika preispituju pretpostavku da biti „aktivni građanin“ obavezno znači imati i plaćeni posao na zvaničnom tržištu rada. DISCIT preporučuje da se uzme u obzir i volonterski rad i negovateljski rad, ili učešće u drugim aktivnostima kao aktivnost koja na jednako daje smisao aktivnom građanstvu jedne osobe, na način koji učešće na tržištu rada čini manje važnim.

Život u zajednici u Evropi

- Većina intervjuisanih osoba žive u sopstvenom domu, koji poseduju ili iznajmljuju sami ili sa svojim partnerima/decom. Ovakav model života bio je najprisutniji kod osoba sa

intelektualnim teškoćama. U načelu, trajanje trenutnog životnog aranžmana varira prema starosnoj kategoriji, ali u nekim zemljama, oni u starijim grupama su se tek nedavno premestili u domaćinstvo u kojem trenutno žive. Većina uzorka smatra da je imala potpuno slobodan izbor oko mesta stanovanja. Međutim, oni sa intelektualnim teškoćama su imali mnogo slabiju šansu slobodnog izbora o tome gde će i sa kim živeti. Oni u starijim grupama su češće prijavljivali potpuno slobodan izbor, ali to verovatno odražava činjenicu da mnogo njih iz mlađih grupa i dalje žive sa svojim porodicama.

- Tek nešto ispod petine intervjuisanih osoba¹ živelo je u ustanovi za decu ili odrasle u nekom trenutku u svom životu, a preko jedne četvrtine njih pohađalo je specijalne (internatske) škole. Dodatnih 15% osoba živelo je u drugačijim grupnim okruženjima za odrasle, koji se razlikuju po veličini i osobinama. To su bili oblici zajedničkog stanovanja, što je osobama ostavljalo malo izbora u tome sa kim i gde žive. Oni koji su iskusili život u ustanovama većim delom su rođeni oko 1950. ili su osobe sa intelektualnim teškoćama, dok su oni koji su pohađali specijalne internatske škole mahom bili osobe sa teškoćom vida.
- U većem broju zemalja, većina osoba dobila je neki oblik finansijske podrške, ali sa značajnim variranjem u pogledu prirode primanja i iznosa. U smislu podrške u svakodnevnom životu, više od polovine ispitanih nije dobijalo formalnu pomoć. Oni sa teškoćom u kretanju najčešće su prijavljivali visok stepen podrške. Od onih sa nekim oblikom formalne podrške, nešto manje od polovine je prijavilo slobodu izbora vrste podrške koju dobijaju. Manje osoba sa intelektualnim teškoćama prijavilo je slobodu izbora vrste podrške i pružaoca podrške.
- Istraživači su identifikovali tri jasna obrasca u posmatranim „životnim putanjama“ ispitanika. Neke osobe iskusile su potpuno uobičajene putanje u kontekstu obrazovanja, zapošljavanja, mesta življenja i porodične situacije. Međutim, drugi, uglavnom oni sa intelektualnim teškoćama, imali su „specifične“ životne putanje. Raznolikost i variranje u životnim putanjama primećeni su kod osoba sa psihosocijalnim teškoćama i teškoćom vida, od kojih su mnogi pohađali specijalne internatske škole.

Aktivno građanstvo i nove tehnologije

- Razlike u pristupu i upotrebi pristupačnih tehnologija u odnosu na tip invaliditeta mogu ograničiti napore usmerene ka aktivnom građanstvu, naročito među osobama sa intelektualnim teškoćama.

¹ Inicijalna ideja projektnog istraživanja bila je da se intervjuima obuhvate samo osobe sa invaliditetom koje žive u zajednici.

- Akteri koji odlučuju o pristupu tehnologijama, uključujući javne agencije i osiguravajuće fondove/subjekte, kontrolišu pristup fizičkim i finansijskim resursima za obezbeđivanje pristupačnih tehnologija, te način na koji deluju može da onemogući pristup tehnologijama.
- Pristupačne tehnologije utiču na promene u životu pojedinca i njegovom toku, uključujući i kratkotrajne promene u procesu obrazovanja, zapošljavanju i životu u zajednici i dugoročne, fundamentalne promene koje unapređuju ekonomsku nezavisnost i društveno uključivanje.
- Finansijske, tehnološke i prepreke vezane za dostupnost ograničavaju opcije za obezbeđivanje i korišćenje pristupačnih tehnologija, informacione prepreke ograničavaju izbor pojedinca na tržištu tehnologije, a proceduralne prepreke ograničavaju efikasni pristup tehnologijama.

Uz date nalaze i preporuke, DISCIT preporučuje da se u obzir uzmu statistički podaci vezani za invaliditet i Indikatori aktivnog građanstva.

Evropska statistika invaliditeta

- Dok porast međunacionalne statistike invaliditeta ima veliki potencijal za upoznavanje uslova ativnog građanstva, vidljiva su ograničenja koje je potrebno prevazići da bi statistika igrala važnu ulogu u nadgledanju i proceni napretka na putu ka punom i efikasnom aktivnom građanstvu osoba sa invaliditetom u Evropi. Postoji potreba za kontinuiranim dijalogom oko definisanja pojma invaliditeta i kvantitativnog posmatranja karakteristika populacije sa invaliditetom u državama članicama, na uporediv način.

Indikatori aktivnog građanstva

- DISCIT preporučuje usvajanje merljivih indikatora radi identifikacije prepreka aktivnom građanstvu osoba sa invaliditetom, i stoga, promovisanja empirijski proverljivih načina na koje neko može uspešno da odstrani prepreke aktivnom građanstvu i postigne aktivno građanstvo u realnosti.

PARAMETRI ISTRAŽIVANJA

Tim DISCIT-a dopuniće intervjue o životnom toku osoba sa invaliditetom malim brojem intervjua sa drugim relevantnim subjektima (npr. osobljem pružalaca usluga, organizacijama interesnih grupa, itd.).

Organizacije osoba sa invaliditetom su eksperti u pogledu iskustva osoba sa invaliditetom. DISCIT poziva te organizacije i druge interesne grupe da u svakom trenutku, kao i na sopstvenu inicijativu, upute savete i sugestije projektu o pitanjima koji se tiču naučnoistraživačkih pristupa i politika.

IDENTITET PROJEKTA

NAZIV

Osobe sa invaliditetom kao punopravni građani – nova znanja za inkluzivan i održiv evropski socijalni model (DISCIT)

KOORDINATOR

Norwegian Social Research - NOVA
Oslo, Norway, www.nova.no

KONZORCIJUM

ARCOPIN University of Florence - PIN SCRL - Action Research for CO-Development
Florence, Italy

Charles University Prague – Universita Karlova v - Faculty of Education
Prague, Czech Republic

European Disability Forum - EDF
Brussels, Belgium

Mental Disability Rights Initiative of Serbia - MDRI-S
Beograd, Serbia

National University of Ireland- NUI Galway - Centre for Disability Law and Policy
Galway, Ireland

Swiss Paraplegic Research - SPF -Disability Policy Unit
Nottwil, Switzerland

University of Cologne - UCO - International Research Unit Disability
Studies
Cologne, Germany

University of York - UOY - Social Policy Research Unit
York, United Kingdom

Uppsala University - UU - Department of Sociology
Uppsala, Sweden

FINANSIRANJE

FP7 Okvirni program za istraživačke projekte Evropske unije, aktivnost
3 – najvažniji trendovi u društvu i njihove implikacije

TRAJANJE

Februar 2013 – januar 2016. godine (36 meseci)

BUDŽET

Doprinos EU: € 2,463,304

WEBSITE

www.discit.eu

**ZA VIŠE
INFORMACIJA**

Kontakt: Bjørn Hvinden, Scientific Coordinator, NOVA,
bjorn.hvinden@nova.no

Kontakt osoba u Srbiji: Biljana Janjic, saradnica i istraživačica na
programu, bjanjic@disabilityrightsintl.org

DALJA LITERATURA

*Change and current status in the life course of persons with psycho-
social disabilities (Deliverable 4.2, responsibility: Uppsala University)*

*Diversity and change in the labour market careers of persons with
disabilities (Deliverable 5.2, responsibility: University of York)*

Change and diversity in community living in Europe – the experiences of persons with disabilities (Deliverable 6.2, responsibility: Charles University Prague)

Active Citizenship through the use of new technologies – the experiences of three generations of persons with disabilities (Deliverable 7.2, responsibility: National University of Ireland, Galway)

Active Citizenship for persons with disabilities – Findings from selected European countries (Deliverable 2.2, responsibility: HiOA - NOVA)

Proposal for a set of indicators for Active Citizenship (Deliverable 3.2, responsibility: Swiss Paraplegic Research)

Više na: <http://discit.eu/publications>